

Warszawa, dnia 28 stycznia 2018 r.

Stanowisko
Komisji Etyki i Wykonywania Zawodu
Krajowej Rady Radców Prawnych
w odpowiedzi na zapytanie radcy prawnego
zatrudnionego w departamencie prawnym
urzędu obsługującego centralny organ administracji rządowej

1. Zawód radcy prawnego jest **zawodem regulowanym**, stosownie do definicji z art. 5 pkt 4¹ ustawy z dn. 22 grudnia 2015 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej (Dz.U.2016.65), wdrażającej dyrektywę 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dn. 7 września 2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych (Dz.U. UE.L 2005.255.22).

2. Zgodnie z art. 1 ust. 1 i 2 ustawy z dn. 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. 2017.1780), ustawa ta określa **zasady wykonywania zawodu radcy prawnego, a tytuł zawodowy radca prawny podlega ochronie prawnej.**

3. Wydane na podstawie delegacji z ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dn. 7 sierpnia 2014 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz.U. 2018.227) wprowadza następującą klasyfikację specjalistów z dziedziny prawa:

261 Specjaliści z dziedziny prawa
2611 **Adwokaci, radcy prawni i prokuratorzy**
261101 Adwokat

¹ *zawód regulowany – „to zespół czynności zawodowych, których wykonywanie jest uzależnione od posiadania określonych w przepisach regulacyjnych formalnych kwalifikacji niezbędnych do wykonywania tych czynności zawodowych oraz, o ile jest to wymagane, od spełnienia innych warunków określonych w tych przepisach”;*

por. w dyrektywie jw. art. 3 ust. 1 lit. a) - *„zawód regulowany”: działalność zawodowa lub zespół działalności zawodowych, których podjęcie, wykonywanie, lub jeden ze sposobów wykonywania wymaga, bezpośrednio bądź pośrednio, na mocy przepisów ustawowych, wykonawczych lub administracyjnych, posiadania specjalnych kwalifikacji zawodowych; w szczególności używanie tytułu zawodowego zastrzeżonego na mocy przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych dla osób posiadających odpowiednie kwalifikacje zawodowe stanowi sposób wykonywania działalności zawodowej”;*

tamże – preambula, teza 42 – *„Niniejsza dyrektywa nie wpływa na stosowanie dyrektywy Rady 77/249/EWG z dnia 22 marca 1977 r. mającej na celu ułatwienie skutecznego korzystania przez prawników ze swobody świadczenia usług, ani dyrektywy 98/5/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 lutego 1998 r. mającej na celu ułatwienie stałego wykonywania zawodu prawnika w Państwie Członkowskim innym niż państwo uzyskania kwalifikacji zawodowych. Uznawanie kwalifikacji zawodowych prawników dla celów podejmowania przez nich bezpośredniej działalności w przyjmującym Państwie Członkowskim na podstawie tytułu zawodowego przyjmującego Państwa Członkowskiego powinno zostać objęte przepisami niniejszej dyrektywy.”*

261102 Prokurator
261103 **Radca prawny**
2612 Sędziowie
261201 Sędzia
2619 Specjaliści z dziedziny prawa gdzie indziej niesklasyfikowani
261901 Asystent prawny
261902 Asystent prokuratora
261903 Asystent sędziego
261904 Komornik sądowy
261905 Notariusz
261906 Legislator
261907 Radca Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa
261908 Referendarz sądowy
261909 Doradca do spraw odszkodowań
261910 Specjalista do spraw ochrony własności intelektualnej
261990 Pozostali specjaliści z dziedziny prawa, gdzie indziej niesklasyfikowani²

4. Ustawa o radcach prawnych w art. 8 ust. 1 stanowi, że radca prawny **wykonuje zawód** w ramach stosunku pracy, na podstawie umowy cywilnoprawnej, w kancelarii radcy prawnego oraz w spółce osobowej prawa handlowego lub cywilnej (z dalszymi wskazaniem co do pozycji w tej spółce). Według art. 8 ust. 5 ustawy, ilekroć jest w niej mowa o stosunku pracy, zatrudnieniu, wynagrodzeniu, rozumie się przez to również odpowiednio stosunek służbowy, pełnienie służby i uposażenie. Zgodnie z art. 75 ustawy, Stosunek służbowy oraz wynikające z niego prawa i obowiązki radców prawnych i aplikantów radcowskich będących żołnierzami w czynnej służbie wojskowej, funkcjonariuszami Policji, Służby Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej lub Służby Więziennej w zakresie nieokreślonym niniejszą ustawą określają przepisy odrębnych ustaw.

5. Stosunek pracy radcy prawnego może zostać zawiązany na podstawie umowy o pracę, spółdzielczej umowy o pracę albo mianowania (art. 22, 25, 76 i 77 k.p. w związku z przepisami ustaw związanych w zakresie stosunku pracy z mianowania i spółdzielczej umowy o pracę).

² Klasyfikacja ta jest zgodna z zaleceniem Komisji 2009/824/WE z dn. 29 października 2009 r. w sprawie stosowania Międzynarodowego Standardu Klasyfikacji Zawodów (ISCO-08) (Dz.U.U.E.L. 2009.292.31). Według ISCO-08 klasyfikacja zawodów prawniczych obejmuje kategorie:

„26 Prawnicy, specjaliści nauk społecznych i specjaliści w dziedzinie kultury

261 Prawnicy

2611 Adwokaci, radcy prawni i prokuratorzy

2612 Sędziowie

2619 Specjaliści z dziedziny prawa gdzie indziej niesklasyfikowani”;

Po myśli zarządzenia Nr 26 PREZESA GUS z dn. 26 maja 1995 r. w sprawie w sprawie Klasyfikacji Zawodów (Dz. Urz. GUS 1995.12.63), klasyfikację tę wprowadzono w Polsce już wcześniej dla celów statystyki. P. § 1 zarz. – „Z dniem 1 stycznia 1996 r. wprowadza się do stosowania w statystyce i ewidencji International Standard Classification of Occupations (ISCO-88), zwaną dalej Klasyfikacją Zawodów, stanowiącą załącznik do zarządzenia.”

6. Elementem umowy o pracę jest wskazanie rodzaju pracy (art. 29 k.p.). „*Rodzaj pracy oznacza zespół czynności, które będą należały do obowiązków pracownika. Można w akcie, będącym podstawą powstania stosunku pracy, określić więcej niż jeden rodzaj pracy.*”³ W praktyce wskazanie w umowie o pracę rodzaju pracy polega najczęściej na określeniu nazwy stanowiska pracy wynikającego ze struktury organizacyjnej pracodawcy (np. kierownik działu administracyjnego, specjalista ds. informatycznych, referent prawny itp.) albo powszechnie używanej nazwy zawodu (tokarz, kierowca autobusu, księgowy, radca prawny itp.). Uściślenie (konkretyzacja) rodzaju pracy poprzez wskazanie zespołu czynności, które będą należały do obowiązków pracownika, następuje w tzw. zakresie czynności, czy zakresie obowiązków opracowanych indywidualnie dla danego stanowiska (zawodu) lub generalnie w stosownych regulaminach, czy innych aktach prawa wewnętrznego obowiązujących u pracodawcy.

7. Po myśli art. 9 ustawy o radcach prawnych:

1) **radca prawny wykonujący zawód w ramach stosunku pracy** zajmuje samodzielne stanowisko podległe bezpośrednio kierownikowi jednostki organizacyjnej,

2) w organie państwowym lub samorządowym radca prawny wykonuje pomoc prawną w komórce lub w jednostce organizacyjnej, w biurze, w wydziale lub na wyodrębnionym stanowisku do spraw prawnych podległym bezpośrednio kierownikowi tego organu, a w organie państwowym może być zatrudniony także w innej wyodrębnionej komórce lub jednostce organizacyjnej i podlegać jej kierownikowi,

3) radcy prawnemu nie można polecać wykonania czynności wykraczającej poza zakres pomocy prawnej.

8. Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy o radcach prawnych, *Świadczenie pomocy prawnej przez radcę prawnego polega w szczególności na udzielaniu porad i konsultacji prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed urzędami i sądami w charakterze pełnomocnika lub obrońcy.*” (Pełnienie czynności obrońcy jest wyłączone z uprawnień radcy prawnego pozostającego w stosunku pracy, z wyjątkiem pracowników naukowych i naukowo - dydaktycznych – art. 8 ust. 6 ustawy).

9. Jak się wydaje, pewne wątpliwości interpretacyjne może nastęrczać zamysł ustawodawcy towarzyszący użyciu w przepisach art. 8 ust. 1 i art. 9 ust. 1 ustawy o radcach prawnych określenia „radca prawny wykonujący zawód **w ramach** stosunku pracy”. Określenie „w ramach stosunku pracy” może być rozumiane w ten sposób, że stosunek pracy obejmuje większy rodzajowo zakres czynności składających się na świadczenie pracy niż praca właściwa dla radcy prawnego (a zatem np. że osoba posiadająca uprawnienia radcy prawnego zostaje zatrudniona na stanowisku kierownika działu prawnego wykonuje zarówno czynności właściwe dla radcy prawnego, jak i inne nie obejmujące świadczenie pomocy prawnej). Żaden przepis nie zakazuje zatrudniania osoby posiadającej uprawnienia radcy prawnego na stanowisku innym niż stanowisko radcy prawnego. W przypadku zatrudnienia na stanowisku innym niż radca prawny do zatrudnienia tego nie będą znajdowały zastosowania przepisy ustawy o radcach prawnych. Zatrudnienie zaś na stanowisku, dla którego zakres czynności jest szerszy niż zakres czynności właściwych dla radcy prawnego może prowadzić do konfliktu

³ Jaśkowski Kazimierz, Maniewska Eliza, Komentarz aktualizowany do Kodeksu pracy, teza 2 do art. 22, LEX/el. 2017

interesów lub powinności, zabronionego radcom prawnym zarówno przez przepisy ustawy o radcach prawnych, jak i Kodeksu Etyki Radcy Prawnego i regulaminu wykonywania zawodu. Cechą istotną stosunku pracy jest bowiem podporządkowanie pracodawcy, a stosownie do treści art. 9 ust. 4 ustawy, radcy prawnemu nie można polecać wykonania czynności wykraczających poza zakres pomocy prawnej.

Uwzględniając powyższe należy uznać, że **zatrudnianie radcy prawnego w stosunku pracy obejmującym czynności szersze niż czynności, do których uprawnia radcę prawnego ustawa o radcach prawnych nie jest możliwe**. Nie wyklucza to, przynajmniej teoretycznie, zatrudnienia radcy prawnego u tego samego pracodawcy na podstawie dwóch umów o pracę na częściach etatu, w tym jednej na stanowisku radcy prawnego i drugiej na innym stanowisku, zapewniającej należyłą ochronę stron stosunku pracy w przypadku zaistnienia konfliktu interesów i powinności radcy prawnego z interesami wynikającymi z drugiego stosunku pracy.

Zatem należy przyjąć co do zasady, że „wykonywanie zawodu radcy prawnego w ramach stosunku pracy” oznacza wykonywanie przez radcę prawnego zawodu w stosunku pracy, dla którego rodzaj pracy określono jako **stanowisko radcy prawnego**.

Za uzasadnione należy również przyjąć uznanie, że radca prawny wykonuje zawód radcy prawnego w ramach stosunku pracy, jeżeli w akcie statuującym jego stosunek pracy wprowadzie rodzaju pracy (w kontekście art. 29 § 1 pkt 1 k.p.) nie określono jako „stanowiska radcy prawnego”, lecz np. specjalisty, z takim zakresem obowiązków (czynności), który pokrywa się wyłącznie z uprawnieniami radcy prawnego określonymi w ustawie o radcach prawnych. Teza taka wydaje się tym bardziej zasadna, jeśli takiemu określeniu statusu zatrudnienia radcy prawnego towarzyszy udzielenie pełnomocnictwa do zastępstwa procesowego jako radcy prawnemu oraz – w przypadku jednostek organizacyjnych, o jakich mowa w art. 22⁴ § 2 zd. ost. ustawy o radcach prawnych – pracodawca zawarł z tym radcą prawnym umowę cywilnoprawną uprawniającą do dodatkowego wynagrodzenia według zasad określonych w tym przepisie.

Zważywszy na treść art. 22⁴ § 1 ustawy o radcach prawnych – zatrudnienie pracownika na stanowisku określonym inaczej niż stanowisko radcy prawnego z zakresem obowiązków odpowiadającym wyłącznie zakresowi świadczenia pomocy prawnej w rozumieniu przepisów tej ustawy i równoczesnym udzieleniem mu pełnomocnictwa do zastępstwa procesowego jako radcy prawnemu oraz – w przypadku państwowych jednostek sfery budżetowej – zawarciem z nim umowy o dodatkowe wynagrodzenie, może być poczytane jako obejście wskazanego na wstępie przepisu, jeżeli wysokość normalnego wynagrodzenia takiego pracownika zostałaby określona na poziomie niższym niż wskazana w tym przepisie (równowarte wynagrodzeniu głównego specjalisty lub równorzędnego).

10. Uwzględniając regulacje odnoszące się do klasyfikacji zawodów, opisane wyżej w pkt. 3, zauważyć należy, że w grupie „specjalistów z dziedziny prawa” (kod 261) wyróżnia się na tym samym poziomie m.in. podgrupę „adwokatów, radców prawnych i prokuratorów” (kod 2611) i „specjalistów z dziedziny prawa, gdzie indziej niesklasyfikowanych” (kod 2619), zaś w tej ostatniej dalszą podkategorię „pozostałych specjalistów z dziedziny prawa, gdzie indziej niesklasyfikowanych” (kod 261990). W świetle przepisów o klasyfikacji zawodów zatem, określanie stanowiska pracy osoby posiadającej uprawnienia radcy prawnego i zatrudnianej do wykonywania czynności radcy prawnego określonych ustawą o radcach

prawnych jako specjalisty (starszego, głównego specjalisty), a nie radcy prawnego nie znajduje uzasadnienia. Wedle tej klasyfikacji bowiem, wśród specjalistów z dziedziny prawa albo jest się radcą prawnym, albo specjalistą z dziedziny prawa, gdzie indziej nie sklasyfikowanym. Zważywszy na uwagi w punkcie poprzedzającym, każdy przypadek zatrudnienia radcy prawnego dla wykonywania obowiązków właściwych dla radcy prawnego jako jedynie specjalisty (a nie np. radcy prawnego – specjalisty) należałoby oceniać w kontekście art. 56 k.c.⁴

11. Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dn. 16 czerwca 2016 r., sygn. I OSK 1863/14, wyraził pogląd, że:

1. Skoro art. 8 ust. 5 ustawy o radcach prawnych stanowi, że ilekroć w ustawie jest mowa o "stosunku pracy", zatrudnieniu", "wynagrodzeniu", rozumie się przez to również odpowiednio "stosunek służbowy", "pełnienie służby" i "uposażenie", a w myśl art. 75 tej ustawy przepisy odrębnych ustaw określają stosunek służbowy oraz wynikające z niego prawa i obowiązki radców prawnych będących funkcjonariuszami służb mundurowych jedynie w zakresie nieokreślonym ustawą o radcach prawnych, to zagwarantowane tym aktem prawnym instytucjonalne zabezpieczenia pozycji prawnej radcy prawnego należy odnosić również do osób wykonujących ten zawód w ramach m.in. zawodowej służby wojskowej.

2. Z powyższego wynika, że art. 22⁴ ust. 1 ustawy o radcach prawnych ma zastosowanie w pełnym zakresie do omawianej kategorii radców prawnych, gdyż żaden akt prawny dotyczący zawodowej służby wojskowej nie wyłączył ani nie ograniczył wspomnianej regulacji. Takich wyłączeń czy ograniczeń nie można zaś domniemywać.

3. Jeżeli ustawodawca zamierza na odmiennych zasadach ukształtować uprawnienia finansowe określonej grupy osób, to powinien to uczynić wyraźnym przepisem. Nie można w tym zakresie w drodze wykładni przypisywać ustawodawcy intencji, których on sam wprost nie wyraził.⁵

Wyrok powyższy odnosił się do sytuacji żołnierza zawodowego, posiadającego uprawnienia radcy prawnego i wykonującego faktycznie czynności radcy prawnego mimo określenia jego stanowiska służbowego jako referenta prawnego.

W kilku kolejnych orzeczeniach sądów administracyjnych orzeczenie powyższe zostało aprobowano przywołane, w tym w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dn. 17 marca 2017 r., sygn. II SA/Po 992/16.⁶

⁴ „Czynność prawna wywołuje nie tylko skutki w niej wyrażone, lecz również te, które wynikają z ustawy, z zasad współżycia społecznego i z ustalonych zwyczajów.”

⁵ P. Lex nr 2082471

⁶ Radcy prawnemu poddanemu reżimowi prawnemu prawa pracy ma przysługiwać zakres uprawnień, który musi uwzględniać pracodawca. Są to instytucjonalne zabezpieczenia pozycji prawnej pracownika będącego radcą prawnym, których nie zapewnia powszechne ustawodawstwo pracy. Skoro art. 8 ust. 5 ustawy z 1982 r. o radcach prawnych stanowi, że ilekroć w ustawie jest mowa o "stosunku pracy", zatrudnieniu", "wynagrodzeniu", rozumie się przez to również odpowiednio "stosunek służbowy", "pełnienie służby" i "uposażenie", a w myśl art. 75 przepisy odrębnych ustaw określają stosunek służbowy oraz wynikające z niego prawa i obowiązki radców prawnych będących funkcjonariuszami służb mundurowych jedynie w zakresie nieokreślonym ustawą o radcach prawnych, to zagwarantowane tym aktem prawnym instytucjonalne zabezpieczenia pozycji prawnej radcy prawnego należy odnosić

12. Ustawa z dn. 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz.U. 2017.1889 ze zm.) reguluje stosunki pracy **pracowników służby cywilnej i urzędników służby cywilnej**. Na podstawie art. 9 ust. 1 tej ustawy w sprawach stosunku pracy w służbie cywilnej, nieuregulowanych w ustawie, stosuje się przepisy Kodeksu pracy i inne przepisy prawa pracy.

13. W odniesieniu do urzędników służby cywilnej, na podstawie art. 99 ustawy o służbie cywilnej Prezes Rady Ministrów wydał rozporządzenie z dn. 29 stycznia 2016 r. w sprawie określenia stanowisk urzędniczych, wymaganych kwalifikacji zawodowych, stopni służbowych urzędników służby cywilnej, mnożników do ustalania wynagrodzenia oraz szczegółowych zasad ustalania i wypłacania innych świadczeń przysługujących członkom korpusu służby cywilnej (Dz.U. 2016.125).

Po jego myśli:

1) we wszystkich urzędach ministrów i przewodniczących komitetów wchodzących w skład Rady Ministrów, urzędach centralnych organów administracji rządowej, jednostkach budżetowych obsługujących państwowe fundusze celowe, których dysponentami są organy administracji rządowej, oraz w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów,

2) w urzędach wojewódzkich,

3) w urzędach podległych ministrom lub centralnym organom administracji rządowej oraz w krajowej informacji skarbowej i izbach administracji skarbowej,

4) w komendach, inspektoratach i innych jednostkach organizacyjnych stanowiących aparat pomocniczy kierowników zespolonych służb, inspekcji i straży wojewódzkich oraz kierowników powiatowych służb, inspekcji i straży

- przewidziano w grupie stanowisk samodzielnych w służbie cywilnej stanowisko **radcy prawnego** (zał. nr 1, tabela I- IV).

Nadto w wykazach tych występują: referenci prawni i prawno – administracyjni, specjaliści, starsi specjaliści i główni specjaliści bez dalszego wskazania specjalności (specjalizacji) i specjaliści ds. określonych (np. ds. legislacji).

14. Uwzględniając powyższe rozważania, odpowiedzi na pytania postawione przez radcę prawnego w piśmie z dnia 12 grudnia 2017 r. winny być następujące:

1) radca prawny zatrudniony jako główny specjalista w departamencie prawnym w centralnym organie administracji rządowej, do którego zadań należy wyłącznie wykonywanie czynności świadczenia pomocy prawnej w rozumieniu art. 6 ust. 1 ustawy o radcach prawnych, umocowany przez kierownika tego organu jako radca prawny upoważniony do reprezentowania organu przed wszelkimi sądami, z którym zawarto umowę o dodatkowe wynagrodzenie, o jakim mowa w art. 22⁴ § 2 ustawy o radcach prawnych, **wykonuje zawód radcy prawnego w ramach stosunku pracy w rozumieniu art. 8 ust. 1 tej ustawy,**

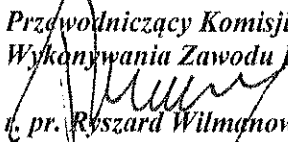
również do osób wykonujących ten zawód w ramach między innymi zawodowej służby wojskowej. – Lex nr 2267485

2) w stosunku do radcy prawnego, o jakim mowa w ppkt.1, **zastosowanie znajdują przepisy art. 9, art. 13 ust. 1, art. 14, art. 16 ust. 1, art. 19 ust. 1 i art. 22⁴ ust. 2 ustawy o radcach prawnych,**

3) radca prawny, o którym mowa w ppkt. 1, **posiada w postępowaniach sądowych status profesjonalnego pełnomocnika – radcy prawnego,**

4) radca prawny, o którym mowa w ppkt. 1, wypełnia obowiązek zawiadomienia rady okręgowej izby radców prawnych, o jakim mowa w art. 8 ust. 3 ustawy o radcach prawnych poprzez wskazanie na formularzu zawiadomienia według wzoru określonego załącznikiem do uchwały nr 275/VIII/2012 Prezydium Krajowej Rady Radców Prawnych z dn. 6 grudnia 2012 r. w sprawie wzoru zawiadomienia o wykonywaniu zawodu radcy prawnego, że wykonuje zawód w ramach stosunku pracy (poz. B.3 formularza).

Opracował:
r. pr. Zbigniew Pawlak

Przewodniczący Komisji
Etyki i Wykonywania Zawodu KRRP

r. pr. Ryszard Wilmanowicz

